

Proposti għall-Budget 2023

Ekonomija

- Għandu jibda proċess biex ikun diskuss x'mudell għal tkabbir ekonomiku għandu jkun applikat għal pajjiżna. Naturalment qed nitkellmu fuq strategija ekonomika li tiegħu s-snin biex titwettaq iżda dan il-Budget jista' jkun il-bidu ta' dan il-proċess. Minhabba c-ċokon ta' pajjiżna l-mudell ta' tkabbir ekonomiku li applikajna għal numru ta' snin jista' ma' jibqax sostenibbli fit-tul.
- Fuq l-investment pubbliku, nheggu lil Gvern biex jinsisti mal-Kummissjoni Ewropea dwar il-*golden rule* li permezz tagħha investment pubbliku bħal dak fl-edukazzjoni ma jingħadx mad-dejn nazzjonali.
- Il-Gvern għandu jinsisti ukoll biex ir-regoli li jigGvernaw il-Patt ta' Stabbiltà u Tkabbir jkunu mibdula minhabba r-realtà għal kollox differenti milli kellna qabel il-pandemija.
- Għandna nagħfsu aktar fuq setturi produttivi u jiġu allokatu aktar fondi għal innovazzjoni inkluż dak li jissejjaħ *workplace innovation* fost intrapriżi żgħar biex iżidu l-valur miżjud fl-ekonomija.
- Filwaqt li nheggu lill-Gvern ikompli jgħin lil min hu vulnerabbli u nibqgħu nsaħħu l-kundizzjonijiet tax-xogħol, għandu jsir *spending review* ta' dipartimenti u entitajiet pubbliċi biex tonqos il-ħela. Fejn xogħol jista' jsir minn dipartimenti u entitajiet pubbliċi dan m'għandux jingħata b'kuntratt lill-privat.
- Strategija biex it-turiżmu f'Malta ma jibqax ibbażat fuq il-kwantità imma jkun hemm sforz għal turiżmu ta' kwalità.

Għoli tal-Ħajja

- Għandha tingħata garanzija li l-prezzijiet tal-*fuel* u tal-enerġija ma jogħlewx biex ikun evitat li l-għoli tal-ħajja jkompli jispara 'l fuq.
- Meta jogħla d-dawl u l-ilma jew il-*fuel* għandu jingħata kumpens mill-ewwel u mhux nistennew il-COLA (żieda għall-għoli tal-ħajja) tal-2023.
- F'dawk il-każi fejn iż-żieda fi ftehim kollettiv tkun tinkludi il-COLA għandu jkun dikjarat iċ-ċifri ta' tbassir tal-għoli tal-ħajja għal kull sena li jkopri dan il-ftehim.
- COLA sħiħa u mhux parti minnha għal min ma kellux żidiet bi ftehim kollettiv.
- Isir *Household Budgetary Survey* mill-ġdid biex jirrifletti r-realtajiet tal-lum u l-istil ta' konsum attwali.

VOICE OF THE WORKERS

- Fejn jista' l-Gvern għandu jara li jzomm il-prezzijiet ta' prodotti impurtati stabbli skont kif imwiegħed fil-manifest elettorali.

Tnaqqis fil-Piż tat-Taxxi

- Il-ħlas li jmur għall-kontribuzzjoni soċjali (bolla) m'għandux jibqa' taxxabli.
- It-taxxa fuq wirt inkluz fuq propjetà għandha titnaqqas biex insaħħu dak li l-ekonomisti jsejħu *bequest motive*.
- Ir-rifużjoni tat-taxxa fuq spejjeż biex tfal jintbagħtu attivitajiet sportivi tiżdied minn €100 għal €300.
- Il-qligħ kollu mill-*overtime* għandu jkun intaxxat bir-rata ta' 15% u mhux l-ewwel €10,000 biss.
- Il-Gvern għandu immedjatement iwaqqaf il-ftehim ma' Steward u jieħu lura l-isptarijiet f'idej għax minnu ma ħadna xejn. B'hekk ikun qed jiffranka mijiet ta' miljuni fis-sena li jkunu jistgħu jintużaw aħjar fosthom biex jittaffa l-piż tal-għoli tal-ħajja, benefiċċji soċjali u kundizzjonijiet aħjar għall-ħaddiema.

Paga Minima

- Għandu jsir studju biex fuq medda ta' snin il-paga minima ta' Malta titla' għal 50% tal-paga medja gross (gross average wage), peress li fil-prezent lanqas biss tissodisfa dan ir-rekwiżit minimu fid-Direttiva tal-UE Dwar Paga Minima Adegwata.
- Tkun implimentata t-tieni parti tal-ftehim fuq il-paga minima li kien maqbul fl-2017. Is-sistema prezenti ta' miżuri ta' darba u tal-COLA mhux adegwata.
- Għandhom isiru sforzi biex jiġu negozjati ftehimiet settorjali flok ikun hemm arrangamenti speċifiċi għal postijiet tax-xogħol differenti fl-istess settur. Il-frammentazzjoni qed twassal għal kwistjonijiet bla bżonn bejn il-unions li minnu l-ħaddiema mhu qed jieħdu xejn. Għalhekk l-għażla ta' ftehimiet kongunti bejn il-unions għandha tiġi kunsidrata b'mod attiv. Barra minn hekk, għandu jkun kunsidrat il-mudell Awstrijak li permezz tiegħu hemm waħda mill-ogħla rati ta' ħaddiema koperti bi ftehim kollettiv. Din il-proposta hija konsistenti mal-għanijiet tad-Direttiva għal Paga Minima Adegwata u l-Pilastru Ewropew għal Drittijiet Soċjali.
- In-negozjar kollettiv qed jiġi imminat minn *free riders*: dawk li mhumiex membri f'union u jirkbu fuq kundizzjonijiet aħjar negozjati mill-unions. Għalhekk, għandha ssir bidla fil-liġi biex ħaddiema jkunu jistgħu jibbenefikaw biss minn ftehim kollettiv jekk ikunu membri ta' xi union tal-għażla tagħhom jew inkella

jekk iħallsu l-ammont ekwivalenti tal-mizata ta' sħubija f'fond speċjali, liema fond jista' jintuza għall-benefiċċju tal-ħaddiema stess.

Mekkaniżmu għall-Familji Vulnerabbli

- B'mod generali naqblu mal-proposta tal-Gvern li identifika indiċi ġdid li jiffoka fuq tliet gruppi vulnerabbli (pensjonanti, familji bi dħul baxx u koppji anzjani) iżda nemmnu li fejn jidhlu l-ispejjeż tad-djar trid jingħata iktar importanza fl-isfond taż-żieda qawwija fil-prezz tal-materja prima u s-servizzi relatati. Barra minn hekk l-indiċi tal-prezzijiet irid jagħti piż ogħla fuq kirjiet privati kif ukoll židiet fis-*servicing costs* fuq self fuq xiri ta' propjetà.
- Naqblu mal-kunċett propost mill-Ministeru tal-Finanzi dwar indiċi ta' prezzijiet għall-familji vulnerabbli u anzjani, u li l-livell ta' kumpens għandu jvarja skont jekk familja hijiex eqreb tad-Dhul Medjan Ekwilizzat.
- L-indiċi tal-prezzijiet għandu jibda jinkludi spejjeż marbuta ma' xiri ta' oġġetti minn fuq l-internet li saret realtà ġdida u tirrifletti stil ġdid ta' konsum.
- Revizjoni aktar regolari tal-piżijiet relattivi fl-indiċi tal-prezzijiet minħabba ż-żieda fl-ispejjeż li jista' jkun hemm bil-pakkett ta' mizuri ambjentali tal-UE, Fit for 55.
- Il-piż (weighting) mogħti għall-prodotti tal-ikel seta' inbidel minħabba ż-żieda qawwija fil-prezzijiet.
- Il-proposta tal-Kummissjoni Ewropea għal xiri kongunt ta' gass naturali u ta' enerġija, għalkemm fuq bażi volontarja, hija pass fid-direzzjoni t-tajba u tista' tkun il-baży għal stabbiltà fil-prezzijiet tal-enerġija.
- Minkejja li s-servizz tas-saħħa f'Malta hu b'xejn, il-poplu Malti hu fost l-iktar fl-Ewropa li jonfoq fuq is-saħħa. Dan huwa ta' tħassib, u għalhekk għandu jsir studju biex jiġi determinat x'qed iwassal għal dan minkejja n-nefqa qawwija tal-Gvern fuq dan is-settur.

Ġlieda Kontra l-Prekarjat

- Minkejja li din il-proposta kienet inkluża darbtejn fil-Budget, dawk tal-2016 u tal-2022 baqgħet fuq l-ixkaffa. Għalhekk se nkomplu ninsistu li biex tkun tista' tassew tindirizza l-impjeggi illegali u dawk b'kundizzjonijiet prekarji hemm bżonn li l-kuntratti tax-xogħol jiġu registrati f'reġistru nazzjonali li jkun aċċessibbli minn portal apposta. Kuntratti bħal dawn għandhom ikunu aċċessibbli biss għal min iħaddem, l-impjegat u d-Dipartiment tal-Impjeggi u r-Relazzjonijiet Industrijali (DIER).

VOICE OF THE WORKERS

- Kull kuntratt ġdid jitfassal permezz ta' dan il-portal biex b'hekk tiġi evitata kwalunkwe klawnsola illegali, f'ha taħt il-minimu u forom oħra ta' xogħol li ma jaqgħu taħt l-ebda parametru legali. B'hekk ikun assigurat li l-klawżoli bażiċi, fosthom salarju, *leave* u dawk ta' terminazzjoni ikunu konformi mal-liġi. Madankollu, min iħaddem xorta jkun jista' jżid klawnsoli oħra sakemm dawn ikunu skont il-liġi.
- Għandu jitwaqqaf kumitat biex jiġbor forom differenti ta' impjegati u l-kundizzjonijiet minimi differenti tax-xogħol skont il-Wage Regulation Orders. Dan il-kumitat għandu jkollu terminu ta' tliet xhur biex jiġbor din l-informazzjoni.
- Is-sistema għandha tiġi introdotta minn Jannar 2024 u l-kuntratti l-ġodda kollha ta' xogħol ikunu jistgħu jsiru biss fuq din is-sistema. Għandu jkun illegali li timpjega lil xi ħadd wara l-1 ta' Jannar 2024 mingħajr il-kuntratt tax-xogħol registrat fis-sistema. Ir-responsabbiltà li ssir din ir-registrazzjoni għandha tkun ta' min iħaddem.
- Kuntratti ta' xogħol li saru qabel l-2024 għandhom jiddaħħlu fis-sistema wkoll. Il-Gvern għandu jisponsorja proġett li bih min iħaddem jista' jew juża l-impjegati tiegħu stess biex idaħħal il-kuntratti preċedenti fis-sistema u l-Gvern jiffinanzja s-siġħat tagħhom; jew impjegati tal-Gvern iżuru l-postijiet tax-xogħol u jdaħħlu il-kuntratti tax-xogħol preċedenti.
- Dan il-proċess għandu jintemm sa tmiem l-2026 u b'hekk Malta jkollha sistema kompletament diġitalizzata sa l-1 ta' Jannar 2027.
- Il-mudell tal-koperattivi soċjali għandu jintuza biex nirregolarrizzaw sitwazzjonijiet ta' mijiet jekk mhux eluf ta' ħaddiema tal-kuntratturi li huma *outsourced* f'entitajiet tal-Gvern. Sakemm jidhol fis-seħħ dan il-mekkanizmu tal-koperattivi soċjali għandha ssir ġustizzja billi ż-żidiet u l-*progression* li jgawdu minnhom il-ħaddiema tal-Gvern jiġu introdotti għall-ħaddiema tal-kuntratturi li joffru servizz lill-Gvern permezz tal-*outsourcing*. B'hekk il-kundizzjonijiet jitjiebu bl-istess pass tal-kollegi tagħhom li jaħdmu mal-Gvern.

Kundizzjonijiet tax-Xogħol Ahjar

- Għandha tgħaddi liġi li permezz tagħha tkun koperta t-*take-home pay* ta' ħaddiema li jwegġgħu fuq il-post ta' xogħol waqt il-qadi ta' dmirijiethom biex ikun assigurat li f'dan il-mument delikat il-ħaddiema ma jbatux doppjament.
- Il-minimu ta' *sick leave* jizdied minn 10 ijiem għal 15-il ġurnata u jkun imħallas kollu.

VOICE OF THE WORKERS

- Tkunu riveduta l-Work Regulation Orders tat-trasport pubbliku biex is-siegħat normali tax-xogħol tax-xufiera tal-karozzi tal-linja jkunu ibbażati fuq mhux iktar minn 40 siegħa.
- *Urgent family leave* jitla' minn 15 għal 30 siegħa.
- Ikun stabbilit żmien speċifiku (*timeframe*) għal negozjati dwar ftehim kollettiv inkluż skandenzi sa meta dan irid ikun konkluz. Kull miżura maqbula għandha tidhol b'effett mid-data tal-għada li jiskadi l-ftehim ta' qabel.
- Hlas doppju fil-ħdud għal kulhadd.

Anzjani

- Żieda gradwali fil-*capping* tal-pensjonijiet biex ikunu iktar adegwati.
- Pensjonant għandu jgawdi mill-paga sħiħa anki jekk jiddeciedi li jkompli jagħti kontribut fis-suq tax-xogħol u tali pensjonant m'għandux iħallas iktar il-kontribuzzjoni tas-sigurtà soċjali.
- Għall-fini ta' pensjoni għandhom ikunu inklużi wkoll il-bolol li jkunu tħallsu f'każ li l-applikant ikun ħadem bejn is-16 u 18-il sena.
- Filwaqt li tkompli tissaħħaħ il-pensjoni tat-tielet pilastru li iddaħħlet fl-aħħar Budgets, jinħarġu inċentivi lill-*employers* li jibdew idaħħlu skema ta' pensjoni tat-tieni pilastru għall-impjegati tagħhom.
- Il-benefiċċju tal-anzjani ta' 75+ jizdied minn €300 għal €500 fis-sena, filwaqt li dak tal-anzjani ta' 80+ jizdied minn €350 għal €550 fis-sena.
- Għajjnuna lill-pensjonanti li huma 'l fuq minn 70 sena b'għotja ta' €200 għal mediċini li m'humiex fil-formularju tal-Gvern.
- Jingħata tagħmir bħal *smart watch* bil-GPS lill-anzjani li għandhom id-dimenzja u li għadhom jgħixu fil-komunità.
- Jitwaqqfu ufficcji fil-komunità biex jgħinu lill-anzjani meta jkollhom bżonn servizzi tal-Gvern u għajjnuna oħra.
- Jizdiedu l-inċentivi għal anzjani li jridu jibqgħu jgħixu f'darhom.
- Jiġi provdut servizz ta' trasport għall-anzjani li jkollhom bżonn imorru fiċ-ċentri tas-saħħa.

Bilanċ Aħjar Bejn Xogħol u Familja

- Kumpens għal spejjeż li jsiru biex ikun hemm faċilitajiet ta' *telework*.
- Tkompli d-diskussjoni dwar ir-*right to disconnect* biex din tkun ta' għid għall-ħaddiema biex jinstab bilanċ bejn ix-xogħol u l-familja.

VOICE OF THE WORKERS

- Jingħataw inċentivi lil dawk l-employers li jdaħħlu prattiċi ta' *remote working* u *flexibility*.
- Ħaddiema li jkunu sospizi mix-xogħol għandhom jibqgħu jirċievu l-paga kollha sakemm jinqata' l-każ.
- Il-carers' leave ikun provdut bi ħlas u mhux bħala unpaid leave.
- Għandu jkun kunsidrat li ssir analiżi tal-leave tal-maternità kemm minħabba n-newtralità tal-ġeneru u kemm minħabba li m'għandux jiġi mċaħħad id-dritt li l-ġenituri jrabbu lil uliedhom speċjalment fl-ewwel xhur tat-tarbija li huma kruċjali fl-iżvilupp psikoloġiku.
- Jitwaqqaf working group biex ikunu diskussi modi kif tista' titjieb l-implimentazzjoni tal-*Work-life Balance Directive* fid-dawl tal-qbil li ssir reviżjoni fil-futur qrib.
- Ġenituri li t-tnejn li huma jkollhom xogħol *full-time* ikollhom id-dritt li xi ħadd minnhom jingħata faċilità ta' *flexi-time*, *reduced hours* jew *telework*.
- Il-programm Klabb 3-16 għandu jkun estiż fl-iskejjel kollha inkluż dawk privati u tal-Knisja biex ma jkunx hemm bżonn li tfal imorru minn skola għall-oħra u għandu jkun jinkludi wkoll kontenut extra-kurrikulari bħal sport, arti u kultura. Ir-riforma għandha ssir b'konsultazzjoni mal-Fakultà tal-Edukazzjoni bl-iskop li jkun hemm programm professjonali.

Edukazzjoni u Taħriġ

- Iktar opportunitajiet ta' apprentistat għall-istudenti tal-MCAST u l-Università.
- Żgħażaġħ sa 25 sena għandhom jingħataw ċans ta' programmi ta' skambju f'pajjiżi tal-UE biex itejbu l-ħiliet tagħhom.
- Għandu jitwaqqaf ċentru ta' riċerka biex titfassal strateġija nazzjonali li tidentifika l-karrieri li se jkunu meħtieġa fil-futur bl-iskop li tingħata direzzjoni lil studenti żgħażaġħ.
- Żieda fl-għajnuna finanzjarja mill-Gvern lill-ħaddiema li jridu jkomplu jistudjaw biex jiksbu *degree* u anki dawk li għandhom ħiliet vokazzjonali fosthom snajja'.
- Saru ħafna inċentivi sabiex l-employer iħarreġ lill-ħaddiema. Ċertu employers użaw dawn l-inċentivi u wħud minnhom le. Wasal iż-żmien li ninċentivaw lit-*trade unions* sabiex isiru ċentri tat-taħriġ tal-ħaddiema. Dan ifisser li l-Gvern għandu joħloq fond apposta li jiġi utilizzat mill-unions billi japplikaw għalih skont kemm joħolqu taħriġ relevanti mill-entitajiet tagħhom.
- Laptop gdid għat-tfal fl-iskejjel sekondarji.

VOICE OF THE WORKERS

- Aktar zoni ta' internet b'xejn madwar il-pajjiż.

Ambjent

- Jizdiedu l-inċentivi favur aktar vetturi bl-elettriku fosthom għajnuna finanzjarja fuq xiri ta' karozzi elettrici jew *hybrid*.
- Inċentivi biex fil-postijiet tax-xogħol ikun hemm faċilitajiet għall-ħaddiema li flok jużaw il-karozza privata biex imorru x-xogħol jinqdew b'mezzi alternattivi fosthom roti
- Inċentivi fuq revizjoni ta' t-taxxi għall-kumpanji fil-qasam tal-*Green Economy*.
- Jizdiedu l-parks tal-familja.
- Tissaħħaħ l-infrastruttura f'zoni madwar il-kosta f'każ ta' xi tsunami.
- Aktar inċentivi biex jitnaqqsu l-*greenhouse gases* b'55% sal-2030 fosthom prijorità ta' parkeġġ f'zoni ristretti bħaċ-ċentri tal-ibliet u l-irħula għal vetturi jaħdmu bl-elettriku, u jekk hemm bżonn aċċess biss għal vetturi li ma jnigġsux
- Il-kwistjoni tad-drittijiet solari għandha tittieħed bis-serjetà u għalhekk l-istudju li sar bejn il-Kamra tal-Inġiniera u l-Istitut tal-Energija Sostenibbli għandu jservi ta' bażi għal diskussjoni fil-parlament biex ikunu kunsidrati emendi fil-liġi wara konsultazzjoni pubblika.
- Inċentivi għal min iħaddem biex ikun offrut servizz ta' *car pooling*.

Qasam Soċjali

- Servizzi ta' prevenzjoni tal-kura ta' tfal u addolexxenti. Dawn għandhom ikunu ibbażati fuq l-evidenza bl-għan li l-familji jinżammu flimkien u biex jitnaqqas l-għadd ta' tfal li jidhlu fil-kura alternattiva.
- Tfal b'diżabilità severa li jgħixu fil-komunità għandhom jingħataw l-għajnuna biex id-dar tkun mgħammra bil-faċilitajiet li hemm bżonn.
- Programm ta' *parenting skills* u *family planning* għall-koppji u ġenituri zgħażaġh bl-iskop li jissaħħaħ dan in-nukleu tas-soċjetà.

